

Тема 17. Підготовче провадження та врегулювання спору за участю судді. Відмова від позову та мирова угода.

ПЛАН

1. Поняття та завдання підготовчого провадження
2. Зміст підготовчого провадження
3. Порядок проведення підготовчого засідання
4. Порядок проведення та припинення врегулювання спору за участю судді.
5. Відмова від позову та мирова угода.

Поняття та завдання підготовчого провадження

Судове провадження по цивільних справах для досягнення його цілей повинне здійснюватися таким чином, щоб забезпечити їх правильний і своєчасний розгляд і вирішення. Вимога правильного та своєчасного розгляду справи відноситься до судів усіх інстанцій, але особливе значення вона має для провадження у суді першої інстанції. Вирішення спору цим судом у встановлені цивільним процесуальним законодавством строки та винесення законного і обґрунтованого рішення повністю забезпечує досягнення кінцевих цілей цивільного судочинства. При цьому захист порушеного або оспорюваного права і охоронюваного законом інтересу здійснюється найбільш економічно для осіб, які беруть участь у справі, самого суду і держави в цілому.

Правильне і своєчасне вирішення справи багато в чому залежить від проведення належної підготовки до судового розгляду, тобто підготовчого провадження, яка необхідна і при перегляді справи в судах апеляційної та касаційної інстанцій. Однак з урахуванням особливої важливості правильного і швидкого розгляду та вирішення справи саме в суді першої інстанції цивільне процесуальне законодавство лише для цього провадження виділяє **підготовче провадження** у спеціальний інститут, докладно регламентуючи завдання, цілі та процесуальні дії.

Підготовче провадження - це сукупність дій судді і юридично заінтересованих у вирішенні справи осіб з метою врегулювання спору або забезпечення своєчасного і правильного вирішення справи у судовому засіданні.

Дана стадія безпосередньо настає за прийняттям заяви, тобто відкриттям провадження у справі і закінчується закриттям підготовчого засідання.

Відповідно до ст. 189 ЦПК завданнями підготовчого провадження є:

- 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
- 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
- 3) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;
- 4) вирішення відводів;
- 5) визначення порядку розгляду справи;
- 6) вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

Підготовче провадження має бути проведене **протягом шістдесяти днів** з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті цей строк може бути продовжений не більше ніж на тридцять днів за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду.

Зміст підготовчого провадження

Згідно зі ст. 191 у строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі, відповідач має право надіслати:

1) суду - відзив на позовну заяву і всі письмові та електронні докази (які можливо доставити до суду), висновки експертів і заяви свідків, що підтверджують заперечення проти позову;

2) позивачу, іншим відповідачам, а також третім особам - копію відзиву та доданих до нього документів.

Але у разі ненадання відповідачем такого відзиву у встановлений судом строк без поважних причин суд має право вирішити спір за наявними матеріалами справи.

Отже, заперечення проти позову — це заяви відповідача, спрямовані на обґрунтування власної позиції та спростування протилежної позиції з певного питання, що вирішується судом, або по справі в цілому.

Відповідно до ст. 192 ЦПК треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають право подати письмові пояснення щодо позову або відзиву, у строк, встановлений судом в ухвалі про відкриття провадження у справі або ухвалі, постановленій у підготовчому засіданні (якщо третіх осіб було залучено у підготовчому засіданні).

Але учасники справи мають право надати відповідь на такі пояснення до закінчення підготовчого провадження.

Що стосується третіх осіб із самостійними вимогами, то вони можуть подати позов щодо предмета спору у справі, у якій відкрито провадження (ст.. 195 ЦПК).

Також, відповідач має право пред'явити зустрічний позов у строк для подання відзиву.

Такий зустрічний позов приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом.

У випадку подання зустрічного позову у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, суд постановляє ухвалу про перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження.

Зустрічна позовна заява, яка подається з додержанням загальних правил пред'явлення позову, повинна відповідати вимогам статей 175 і 177 ЦПК.

До зустрічної позовної заяви, поданої з порушенням вимог, встановлених частиною першою цієї статті, застосовуються положення статті 185 ЦПК.

Зустрічна позовна заява, подана з порушенням вимог частин першої та другої статті 193 ЦПК, ухвалою суду повертається заявнику. Копія зустрічної позовної заяви долучається до матеріалів справи.

Порядок проведення підготовчого засідання

Для виконання завдання підготовчого провадження в кожній судовій справі, яка розглядається за правилами загального позовного провадження, проводиться підготовче засідання.

Відповідно до ст.. 196 ЦПК дата і час підготовчого засідання призначаються суддею з урахуванням обставин справи і необхідності вчинення відповідних процесуальних дій. Підготовче засідання має бути розпочате не пізніше ніж через **тридцять днів** з дня відкриття провадження у справі.

Підготовче засідання проводиться судом з повідомленням учасників справи.

У ст.. 197 ЦПК наводиться перелік дій, які має виконати суд у підготовчому засіданні це:

1) оголошує склад суду, а також прізвища, імена та по батькові секретаря судового засідання, перекладача, спеціаліста, з'ясовує наявність підстав для відводів;

2) з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, передати справу на розгляд третейського суду або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді;

3) у разі необхідності заслуховує уточнення позовних вимог та заперечень проти них та розглядає відповідні заяви;

4) вирішує питання про вступ у справу інших осіб, заміну неналежного відповідача, залучення співвідповідача, об'єднання справ і роз'єднання позовних вимог, прийняття зустрічного позову, якщо ці питання не були вирішені раніше;

5) може роз'яснювати учасникам справи, які обставини входять до предмета доказування, які докази мають бути подані тим чи іншим учасником справи;

6) з'ясовує, чи повідомили сторони про всі обставини справи, які їм відомі;

7) з'ясовує, чи надали сторони докази, на які вони посилаються у позові і відзиві, а також докази, витребувані судом чи причини їх неподання; вирішує питання про проведення огляду письмових, речових і електронних доказів у місці їх знаходження; вирішує питання про витребування додаткових доказів та визначає строки їх подання, вирішує питання про забезпечення доказів, якщо ці питання не були вирішені раніше;

8) вирішує питання про призначення експертизи, виклик у судове засідання експертів, свідків, залучення перекладача, спеціаліста;

9) за клопотанням учасників справи вирішує питання про забезпечення позову, про зустрічне забезпечення;

10) вирішує заяви та клопотання учасників справи;

11) направляє судові доручення;

12) встановлює строки для подання відповіді на відзив та заперечення;

13) встановлює строк для подання пояснень третіми особами та відповіді учасників справи на такі пояснення;

14) встановлює строки та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди сторін на його проведення;

15) призначає справу до розгляду по суті, визначає дату, час і місце проведення судового засідання (декількох судових засідань - у разі складності справи) для розгляду справи по суті;

16) встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються під час розгляду справи по суті, про що зазначається в протоколі судового засідання;

17) з'ясовує розмір заявлених сторонами судових витрат;

18) вирішує питання про колегіальний розгляд справи;

19) здійснює інші дії, необхідні для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи по суті.

Порядок проведення підготовчого засідання

Підготовче засідання проводиться за правилами, встановленими главою 6 ЦПКзділу, з урахуванням особливостей підготовчого засідання, встановлених ЦПК.

Відповідно до с. 198 ЦПК суд може відкласти підготовче засідання але в межах визначених ЦПК строку підготовчого провадження у випадках:

1) визначених частиною другою статті 223 цього Кодексу;

2) залучення до участі або вступу у справу третьої особи, заміни неналежного відповідача, залучення співвідповідача;

3) в інших випадках, коли питання, визначені частиною другою статті 197 цього Кодексу, не можуть бути розглянуті у даному підготовчому засіданні.

У зв'язку із заміною неналежного відповідача, залучення співвідповідача такі особи мають право подати клопотання про розгляд справи спочатку не пізніше двох

днів з дня вручення відповідної ухвали. Якщо таке клопотання не буде подане у вказаний строк, суд продовжує розгляд справи.

У зв'язку зі вступом у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, така особа, а також інші учасники справи мають право подати клопотання про розгляд справи спочатку не пізніше двох днів з дня вручення їм відповідної ухвали. Якщо таке клопотання не буде подане у вказаний строк, суд продовжує розгляд справи.

Якщо розгляд справи у випадках, передбачених ЦПК, починається спочатку, суд призначає та проводить підготовче засідання спочатку в загальному порядку, крім випадку ухвалення рішення про колегіальний розгляд справи, коли підготовче засідання проводиться спочатку лише у разі, якщо суд дійшов висновку про необхідність його проведення.

Також, суд може оголосити перерву у підготовчому засіданні у разі необхідності, зокрема у випадках:

- 1) заміни відведеного експерта, перекладача, спеціаліста;
- 2) невиконання учасником справи вимог ухвали про відкриття провадження у справі у встановлений судом строк, якщо таке невиконання перешкоджає завершенню підготовчого провадження;
- 3) неподання витребуваних доказів особою, яка не є учасником судового процесу;
- 4) витребування нових (додаткових) доказів.

У разі відкладення підготовчого засідання або оголошення перерви підготовче засідання продовжується зі стадії, на якій засідання було відкладене або у ньому була оголошена перерва.

Відповідно до статті 199 ЦПК у підготовчому провадженні позивач має право подати відповідь на відзив, а відповідач - заперечення. А інші учасники справи мають право надати свої письмові пояснення щодо відповіді на відзив та заперечення до закінчення підготовчого провадження, якщо судом не встановлено інший строк.

Також, якщо позивачем до закінчення підготовчого провадження подано заяву про визнання недійсним повністю чи у певній частині пов'язаного з предметом спору правочину, який суперечить закону, суд надає відповідачу, іншим учасникам справи час на підготовку своїх пояснень та заперечень з приводу поданої заяви.

Згідно ст. 200 ЦПК у підготовчому засіданні суд має постановити ухвалу (ухвали) про процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті.

За результатами підготовчого засідання суд постановляє ухвалу про:

- 1) залишення позовної заяви без розгляду;
- 2) закриття провадження у справі;
- 3) закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті.

За результатами підготовчого провадження суд ухвалює рішення у випадку визнання позову відповідачем.

Ухвалення в підготовчому засіданні судового рішення у разі відмови від позову, визнання позову, укладення мирової угоди проводиться в порядку, встановленому статтями 206, 207 ЦПК.

Також, суд з'ясовує думку сторін щодо дати призначення судового засідання для розгляду справи по суті.

Порядок проведення та припинення врегулювання спору за участю судді.

Питання мирного врегулювання спорів сьогодні набуває актуальності в Україні як ніколи раніше. Примірювальні процедури є реальною альтернативою судам, позаяк є більш ефективними з точки зору вичерпання конфліктів та повернення людяності у

спірні стосунки. На превеликий жаль, сьогодні в Україні домінує культура претензій, позовів та звинувачень, а культура злагоди знаходиться на низькому рівні. Держава має сприяти встановленню миру в суспільстві, зняттю емоційної напруги, тому необхідно підтримувати ініціативи, орієнтовані на вирішення конфліктів мирним шляхом та використання альтернативних засобів розв'язання спорів.

Тому, запровадження інституту врегулювання спору за участі судді у новому ЦПК (2017 р.) цілком відповідають сучасним світовим тенденціям.

Сутність запропонованого інституту полягає в тому, що до початку розгляду справи по суті, за взаємною згодою сторін може бути проведено врегулювання спору за участю судді (ст.. 201 ЦПК). Але проведення врегулювання спору за участю судді не допускається у разі, якщо у справу вступила третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Врегулювання спору проводиться суддею в провадженні якого перебуває справа про що має бути постановлено відповідну ухвалу (ст.. 202 ЦПК).

Відповідно до ст.. 205 ЦПК врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але **не більше тридцяти днів** з дня постановлення ухвали про його проведення (без права продовження строку). На час врегулювання спору провадження у справі зупиняється.

Суддя проводить спільні та (або) закриті наради зі сторонами на яких з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування по категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, направлені на мирне врегулювання сторонами спору (ст. 203 ЦПК).

Під час закритих нарад суддя додатково має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах. Суддя може запропонувати сторонам (або їх представникам) можливий шлях мирного врегулювання спору. Водночас, суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі. Інформація, отримана будь-якою зі сторін, а також суддею під час проведення врегулювання спору, є конфіденційною.

Відповідно до ст.. 204 ЦПК сторони вправі в будь-який момент ініціювати питання припинення врегулювання спору шляхом подання до суду відповідної заяви.

Врегулювання спору також припиняється у разі закінчення встановленого для його проведення строку; за ініціативою судді у разі затягування врегулювання спору будь-якою із сторін або у випадку досягнення сторонами мирного врегулювання спору.

Після припинення врегулювання спору за участю судді провадження у справі поновлюється.

У разі недосягнення сторонами мирного врегулювання спору справа передається на розгляд іншому судді, визначеному Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою. Повторне проведення врегулювання спору за участю судді не допускається.

Загалом, запровадження процедури врегулювання спору за участю судді у цивільний процес України, безперечно, є великим кроком уперед, оскільки дозволить зберегти договірні відносини між сторонами, зекономити час, кошти на сплату судового збору і в цілому зменшити кількість конфліктів і протиріч, яких і так нині забагато у нашому суспільстві.

До того ж у межах цієї процедури переговори відбуваються без звичного судового формалізму, а суддя виконує роль посередника між сторонами, який допомагає їм у вирішенні спору. Його головне завдання полягає в тому, щоб створити атмосферу довіри на цій стадії звернення до суду та встановити взаємозв'язок між сторонами та їхніми адвокатами задля розв'язання конфлікту.

Відмова від позову та мирова угода

Відповідно до ст. 206 ЦПК позивач може відмовитися від позову, а відповідач - визнати позов на будь-якій стадії провадження у справі, зазначивши про це в заяві по суті справи або в окремій письмовій заяві.

До ухвалення судового рішення у зв'язку з відмовою позивача від позову або визнанням позову відповідачем суд роз'яснює сторонам наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи не обмежений представник відповідної сторони у повноваженнях на їх вчинення.

У разі відмови позивача від позову суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі.

У разі визнання відповідачем позову суд за наявності для того законних підстав ухвалює рішення про задоволення позову. Якщо визнання відповідачем позову суперечить закону або порушує права, свободи чи інтереси інших осіб, суд постановляє ухвалу про відмову у прийнятті визнання відповідачем позову і продовжує судовий розгляд.

Суд не приймає відмову позивача від позову, визнання позову відповідачем у справі, в якій особу представляє її законний представник, якщо його дії суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Відповідно до ст. 207 ЦПК сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну письмову заяву, на будь-якій стадії судового процесу.

Мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб.

Мирова угода — формальна письмова домовленість сторін судового процесу, що укладається з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок і стосується прав та обов'язків сторін та предмета позову.

До ухвалення судового рішення у зв'язку з укладенням сторонами мирової угоди суд роз'яснює сторонам наслідки такого рішення, перевіряє, чи не обмежені представники сторін вчинити відповідні дії.

Укладена сторонами мирова угода затверджується ухвалою суду, в резолютивній частині якої зазначаються умови угоди. Затверджуючи мирову угоду, суд цією ж ухвалою одночасно закриває провадження у справі.

Суд постановляє ухвалу про відмову у затвердженні мирової угоди і продовжує судовий розгляд, якщо:

1) умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними; або

2) одну із сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Згідно ст. 208 ЦПК виконання мирової угоди здійснюється особами, які її уклали, в порядку і в строки, передбачені цією угодою.

Ухвала про затвердження мирової угоди є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим Законом України "Про виконавче провадження".

У разі невиконання затвердженої судом мирової угоди ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень.